

9. Sexenio Democrático (1868-1874)

Política xeral

- **Revolución Gloriosa ("La Gloriosa" ou Setembrina, 1868):**
 - **Pacto de Ostende (1866):** Progresistas e demócratas acordan derrocar a Sabela II. Únense os unionistas de Serrano (1867).
 - **Sublevación en Cádiz (19 de setembro de 1868):** Pronunciamento da mariña encabezado por **Juan Topete**, **Francisco Serrano** e **Juan Prim**. Bando: "España con honra".
 - **Batalla de Puente de Alcolea (Córdoba, 28 de setembro):** As tropas leais a Sabela II son derrotadas.
 - **Formación de Xuntas revolucionarias** nas cidades (esixen sufraxio universal, liberdade de prensa, abolición dos consumos e das quintas).
 - **Sabela II marcha ao exilio (París).**
- **Goberno Provisional (1868-1869):**
 - Presidido por **Serrano**; composto por unionistas, progresistas e demócratas.
 - Medidas: disolución das Xuntas, liberdades democráticas, convocatoria de Cortes Constituíntes por sufraxio universal masculino.
- **Constitución de 1869 (1 de xuño):**
 - **Soberanía nacional** (popular).
 - **Monarquía democrática** como forma de goberno.
 - **Separación de poderes:** Cortes bicamerais (Congreso e Senado, ambos elixidos por sufraxio universal), poder executivo no rei (a través dos ministros, responsables ante as Cortes).
 - **Dereitos e liberdades:** amplo catálogo (reunión, asociación, expresión, petición). Recoñece por primeira vez o **dereito de asociación**.
 - **Liberdade de cultos** (elimina a confesionalidade do Estado, aínda que o Estado mantén o culto católico).
 - **Sufraxio universal masculino** (maiores de 25 anos).
- **Monarquía democrática de Amadeo I (1871-1873):**
 - **Elección de Amadeo de Savoia (16 de novembro de 1870):** 191 votos a favor (fronte a 67 da república e 2 da monarquía afonsina). Asasinan a **Prim** (27 de decembro de 1870) antes da chegada do novo rei.
 - **Problemas do reinado:**
 - **Guerra de Cuba (1868-1878):** Iniciada durante o Sexenio, non se soluciona.
 - **Terceira Guerra Carlista (1872-1876):** Carlos VII (neto de Carlos V) inicia a guerra con forte apoio no País Vasco, Navarra e Cataluña.
 - **Oposición republicana:** Insurreccións en varias cidades.
 - **División dos monárquicos:** Progresistas, unionistas e demócratas enfrontados.
 - **Renuncia de Amadeo I (11 de febreiro de 1873):** Ante a imposibilidade de gobernar, renuncia. As Cortes proclaman a **República**.
- **Primeira República (1873-1874):**
 - **Proclamación (11 de febreiro de 1873):** Asemblea Nacional (Congreso + Senado) asume o poder. **Estanislao Figueras** primeiro presidente do poder executivo.

- **División dos republicanos:**
 - **Unitarios:** república unitaria.
 - **Federais gradualistas** (Pi i Margall): federación “desde arriba”.
 - **Federais intransixentes ou cantonalistas:** federación “desde abaixo” (proclamación inmediata de cantóns soberanos).
- **Presidentes da República:**
 - **Estanislao Figueras (febreiro-xuño 1873)**
 - **Francisco Pi i Margall (xuño-xullo 1873):** Proxecto de **Constitución federal de 1873** (17 Estados federados, incluídos Cuba e Porto Rico; Galicia como un Estado). Non entrou en vigor.
 - **Nicolás Salmerón (xullo-setembro 1873):** Dimite por negarse a asinar penas de morte.
 - **Emilio Castelar (setembro 1873-xaneiro 1874):** Suspende as garantías constitucionais, goberna por decreto e reprime o cantonalismo.
- **Movemento cantonalista (xullo 1873 - xaneiro 1874):**
 - Proclamación de cantóns independentes en **Cartaxena** (o máis duradeiro, do 12 de xullo de 1873 ao 12 de xaneiro de 1874), Valencia, Alacante, Murcia, Andalucía.
 - O cantón de Cartaxena chega a acuñar moeda propia e manter unha frota.
- **Golpe de Pavía (3 de xaneiro de 1874):** O xeneral Pavía entra no Congreso e dissolve a Asemblea.
- **Goberno de Serrano (xaneiro-décembro 1874):** Asume o poder executivo. Suspende as garantías constitucionais, promete restaurar a orde.
- **Restauración borbónica (29 de decembro de 1874): Pronunciamento de Martínez Campos en Sagunto** a favor de Afonso XII (fillo de Sabela II). O 31 de decembro, Serrano entrega o poder. Iníciase a Restauración.
- **Conflitos principais do Sexenio:**
 - **Terceira Guerra Carlista (1872-1876):** Carlos VII (Carlos María de los Dolores). Apoio no País Vasco, Navarra, Cataluña e Maestrazgo.
 - **Guerra dos Dez Anos en Cuba (1868-1878):** Insurrección independentista cubana (Grito de Yara, 10 de outubro de 1868). Represión e promesas de reformas.
 - **Cantonalismo (1873):** Rebelión federalista radical.

Galiza no contexto político

- **Pronunciamentos iniciais (1868):**
 - **Ferrol:** O capitán de navío **José María Beranger** súmase á revolución (19 de setembro). Formación de Xuntas de Goberno con republicanos e progresistas.
 - **Viveiro** e outras vilas costeiras: movementos débiles, sen gran repercusión.
- **Carlismo en Galicia:**
 - Presenza marxinal, pero activa no norte (Ourense, Lugo). Partidas carlistas dirixidas por **Gómez** e outros.
- **Cantonalismo en Galicia:**

- **Marxinal e efémero.** Tentativa en **Vigo** sen éxito.
- **Asemblea Cantonal de Galicia (xaneiro de 1873 en Santiago):** Os federais galegos (descontentos co directorio central) acordan crear o **Partido Republicano Federal de Galicia** e independizarse do partido federal de Madrid. Non chega a proclamar un cantón galego.
- **Republicanismo galego no Sexenio** (páxinas 206-208):
 - **Primeiros pasos:** En 1868 créase o **Partido Democrático Republicano Federal**. Comités nas principais cidades.
 - **Pacto federal galaico-asturiano (18 de xullo de 1869):** Asinado na Coruña. Defensa da soberanía popular, república federal, milicia cidadá. Organización propia do partido.
 - **Líderes republicanos galegos:**
 - **Federico Tapia Segade** (A Coruña, alcalde en 1871).
 - **Ramón Pérez Costales** (A Coruña, médico, autor dunha dura carta a Amadeo I en 1872).
 - **José Manuel Paz Novoa** (Ourense, deputado, impulsor da lei de redención de foros).
 - **Francisco Suárez García** (Ferrol).
 - **Indalecio Armesto** (Pontevedra).
 - **Salustiano Alvarado** (Lugo).
 - **José Sánchez Villamarín** (Santiago, alcalde, impulsor do ferrocarril Santiago-Carril).
 - **Eleccións a Cortes Constituíntes (1869):** Os republicanos só obteñen 1 escano de 40 en Galicia (Eduardo Chao por Ourense).
 - **Insurreccións republicanas (1869-1872):** Destaca a de Ourense. Represión.
 - **Eleccións de maio de 1873** (xurdir durante a I República): **Triunfo arrollador dos republicanos federais en Galicia: 37 deputados dos 45.** Eduardo Chao e Paz Novoa forman parte da comisión redactora do proxecto de Constitución federal.
 - **Realizacións dos republicanos galegos:**
 - **Lei de redención de foros (20 de agosto de 1873):** Presentada por **Paz Novoa**. Non se aplicou plenamente (aboliuse en 1874), pero sentou precedente.
 - **Primeiro tramo de ferrocarril galego en funcionamento (1873): Santiago-Carril** (grazas a Sánchez Villamarín).
- **Caciquismo:**
 - Os caciques controlan as eleccións da monarquía de Amadeo I, manipulando o voto universal (analfabetismo, presión, fraude). Galicia segue sendo un feudo de familias caciquís (Montero Ríos, Gasset, Bugallal, González Besada).

Economía xeral

- **Crise financeira e facendística:**
 - **Débeda pública:** 19.000 millóns de reais.
 - **Banco de España** (1874): Obtén o monopolio de emisión de billetes.
 - **Papel moeda:** Emisión masiva para cubrir o déficit. Inflación.
- **Librecambismo:**

- **Arancel de 1869:** Elimina case todos os dereitos de importación. Beneficia aos consumidores, pero **colapsa a industria téxtil catalá** (non pode competir co algodón inglés).
- **Consecuencias:** Folgas obreiras, peche de fábricas.
- **Cooperativismo:**
 - Intentos de **cooperativas de consumo e produción** en Barcelona (obreiros téxtiles) e outras cidades. Influencia do mutualismo e do socialismo utópico.
- **Desamortización final:**
 - **Figuerola (1869):** Venda dos **bens comunais** (terras dos concellos) e o que quedaba de mans mortas. Recadación: 200 millóns de reais. Consecuencias negativas para os campesiños pobres (perden pastos e leiras de uso colectivo).

Galiza no contexto económico

- **Emigración récord:**
 - Entre 1870 e 1874 emigram **50.000 galegos** cara a Cuba (principal destino). Fuxen da crise, do servizo militar obrigatorio (quintas) e da fame.
 - **Remesas escasas** nestes anos iniciais (os emigrantes aínda non acumularon capital).
- **Réxime foral:**
 - **Intacto** a pesar da lei de redención de 1873 (non aplicada). Os foros seguen explotando aos campesiños. A fidalguía mantén o control das rendas.
- **Crise naval:**
 - Os **estaleiros de Ferrol** sofren unha forte reconversión e redución de actividade por falta de pedidos. O arsenal militar mantense, pero a construción civil descende.
- **Xornaleiros:**
 - Na **Terra Chá (Lugo)** e outras zonas, os xornaleiros viven en condicións de semiescravidude. Sen reforma agraria, sen acceso á terra.

Sociedade xeral

- **Democratización social:**
 - **Sufraxio universal masculino** (1869): Pasan de 400.000 electores (1866) a **3 millóns**.
 - **Sociedades obreiras:** Expansión da **masonería** (uns 100.000 afiliados en España), **mutualidades** e **sociedades de resistencia**.
 - **Prensa política:** Multiplicación de xornais e revistas.
- **Cantonalismo:**
 - Movemento popular de base federalista. Inspirado en **Pi i Margall** e a súa obra La Federal.
 - O **cantón de Cartaxena** proclama a "República mediterránea" e resiste 4 meses (xullo-novembro 1873). Chega a ter goberno propio, moeda e tribunais.
- **Movemento obreiro:**
 - **Fundación da Federación Rexional Española da AIT (1870):** Congreso de Barcelona. Maioría anarquista (bakuninista). Influencia forte en Cataluña, Levante e Andalucía.
 - **Primeiras folgas xerais:** Alcoy (1873) – dura represión.

- **Anarquismo andaluz:** Prolifera entre os xornaleiros. Primeiras ocupacións de terras.
- **Educación:**
 - **Institución Libre de Ensinanza (ILE):** Fundada en 1876 (xerminal do Sexenio) por **Francisco Giner de los Ríos** e outros catedráticos separados da universidade por defender a liberdade de cátedra. Defensa do laicismo, a ciencia moderna e a renovación pedagóxica.
 - A I República intenta crear unha escola pública, laica e gratuíta (escasos resultados polos recursos limitados e a guerra).

Galiza no contexto social

- **Emigración desesperada:**
 - Os galegos supoñen o **15% do total de emigrantes españois a Cuba** durante o Sexenio (cifra que aumentará na Restauración).
- **Caciquismo:**
 - Os **caciques** (fidalgos, terratenentes) manipulan o **voto universal** mediante ameazas, compra de votos, falsificación de actas e control dos concellos. O voto segue sendo unha ficción.
- **Republicanismo urbano:**
 - **Ferrol:** Base obreira (estaleiros, arsenal). Republicanismo de esquerdas.
 - **A Coruña:** Republicanismo de intelectuais e clases medias (Pérez Costales, Tapia, Sánchez Villamarín). Controlan o Concello en 1871.
- **Xornaleiros pasivos:**
 - No rural, os campesiños e xornaleiros son maioritariamente **apolíticos** ou están sometidos ao cacique. A participación nas folgas e revoltas é escasa.

Cultura xeral

- **Krausismo:**
 - Filosofía idealista (Karl Christian Krause) que defende a **harmonía entre razón e fe**, a liberdade de cátedra e a modernización de España.
 - **Francisco Giner de los Ríos** (exiliado en 1869, funda a ILE en 1876).
 - **Institución Libre de Ensinanza:** Centro de renovación pedagóxica e científica.
- **Literatura:**
 - **Benito Pérez Galdós:** Episodios Nacionais (primeira serie, 1873-1875, sobre a Guerra da Independencia). A fonte de ouro (1870) sobre a Guerra da Independencia e as Cortes de Cádiz. **Realismo**.
 - **Leopoldo Alas "Clarín":** A Rexenta (1884-1885) - aínda que posterior, a súa formación é no Sexenio.
- **Pintura:**
 - **Marià Fortuny:** Costumbrismo romántico, orientalismo. Morre en 1874.
 - **Realismo social:** Pintores que retratan a vida do proletariado e do campesiñado (aínda que triunfará na Restauración).

Galiza no contexto cultural

- **Krausismo coruñés:**

- **Concepción Arenal** (aínda que nace en 1820, a súa obra máis comprometida é posterior). En 1863 visita as prisións de mulleres da Coruña e publica *A muller do porvir* (1861) e *Estado actual da muller en España* (1865). Defende os dereitos das presas e a educación feminina.
- **Prensa republicana:**
 - **El Noroeste** (A Coruña) - periódico republicano federal.
 - **El Regional** (Santiago) - de tendencia republicana.
- **Teatro progresista:**
 - **Teatro Principal da Coruña:** Representacións de obras de temática social e política (adaptacións de autores europeos).
- **Asociacións culturais:**
 - **Ateneo Republicano da Coruña** (1871). Conferencias, biblioteca, círculo de debates.